Калейдаскоп

верасень 2021

Школьная газета №1(31)

“Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная”

Ф. Багушэвіч

Дзень беларускага пісьменства ў 2021 годзе

У нашай рэспубліцы святкуецца нацыянальны свята «Дзень беларускага пісьменства».

Дзень беларускага пісьменства – гэта сімвал шанавання культурнай і духоўнай спадчыны Беларусі. Ідэя свята – паказаць цесную сувязь беларускага друкаванага слова з яго славянскімі вытокамі, з гісторыяй беларускага народа.

Свята праводзіцца ў гарадах, якія з'яўляюцца гістарычнымі цэнтрамі, з якімі звязаны жыццё і дзейнасць вядомых дзеячаў літаратуры, культуры, мастацтва. Упершыню, у 1994 годзе, ён праходзіў у старажытным горадзе Полацку. Затым сталіцамі свята сталі такія гістарычна значныя культурныя цэнтры краіны, як Тураў, Навагрудак, Нясвіж, Орша, Пінск, Заслаўе, Мсціслаў, Мір, Камянец, Паставы, Шклоў, Барысаў, Смаргонь, Хойнікі, Ганцавічы і глыбокае.

За сваю шматгадовую гісторыю Дзень беларускага пісьменства стаў па-сапраўднаму нацыянальным святам, значнай падзеяй культурнага жыцця краіны.

Святкаванне Дня беларускага пісьменства-гэта паказ непарушнага адзінства беларускага друкаванага слова і гісторыі беларускага народа, яго цеснай сувязі са славянскімі вытокамі, а таксама асэнсаванне гістарычнага шляху пісьменства і друку ў Беларусі.

Паэты і пісьменнікі пра мову

Калейдаскоп
верасень 2021

Народныя традыцыі

Калейдаскоп
верасень 2021

Адкуль пайшла назва месяца?

Беларускае найменне ***верасень*** атрымаў дзякуючы меданоснаму верасу, з якога пчолы бяруць апошнюю ношку нектару якраз у гэты час.

Сімвал восені – жоўты колер. Менавіта з жоўтага лісця пачынаецца яе час. За тое, што ў верасні так многа гэтага яркага колеру, яго завуць *жоўцень*. Сонечны, залаты ўбор садоў, паркаў і лесу далі назву таму часу, які пачынаецца з сярэдзіны верасня, – пара залатой восені.

Усё часцей пачынае хмурыцца неба. За згасанне сонца і частую хмарнасць верасень атрымаў назву *хмурань*. *Равуном і дажджазвонам* яго празвалі за вецер, які часам раве, як звер, і за дажджы-вадалеі.

У верасні становіцца смачнай рабіна. Раней гэта было асабліва паважанае дрэва. Людзі верылі, што яно выратоўвае чалавека ад хвароб і сурокаў. Вялікім грахом лічылася зламаць рабіну. Казалі, што той, хто ссячэ гэта дрэва, сам хутка памрэ.

Яшчэ адно найменне верасня – *багач*. 21 верасня адзначаецца Раства Багародзіцы, яно супадае са старадаўнім земляробчым святам беларусаў пад назвай *Багач*, што ладзіцца па заканчэнні жніва.

Народныя традыцыі

Калейдаскоп
верасень 2021

ВЕРАСЕНЬ

Этымалогія назвы	Народныя прыкметы месяца	Беларускія каляндарныя святы
Назва месяца паходзіць ад слова "верас" - расліны, якая цвіце ў канцы лета і пачатку восені	Узвіжанне лета замыкае, ключык шызая галачка за мора панесла. Як настане верасень - у гаспадара поўна гумно і кішэнь.	11 - Іван Галавасек 21 - Малая Прачыстая 27 - Узвіжанне (звіжанне) - свята "закрывання" зямлі на зіму.

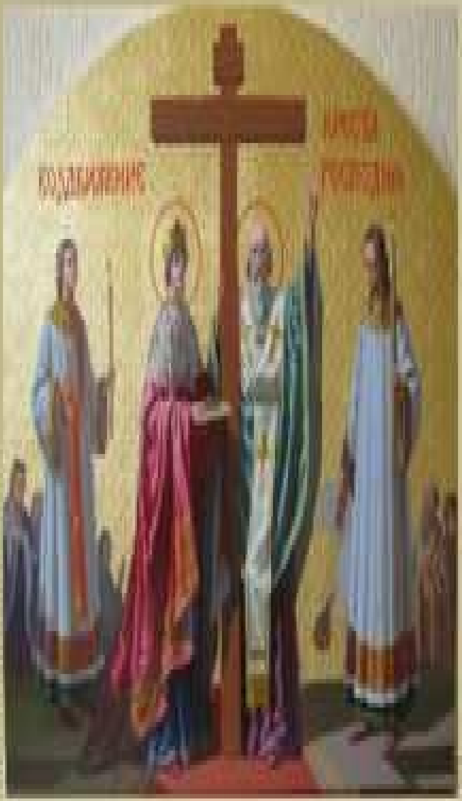

Папулярызацыя беларускай мовы

Сустрэча з пісьменніцай

21 верасня вучні 9 “В” і 9 “С”класаў у рамках папулярызацыі беларускай мовы наведалі Магілёўскую бібліятэку імя У.І.Леніна, у якой адбылася сустрэча з маладой пісьменніцай Жаннай Віктараўнай Усцінавай (Міус). Жанна Міус зрабіла агляд сваёй літаратурнай творчасці, чытала вершы, апавядала пра іншых пісьменнікаў, якія пішуць на беларускай мове. Дзеці актыўна ўдзельнічалі ў гутарцы, у прапанаванай віктарыне. Пісьменніца арганізавала для вучняў салодкі стол. Сустрэча атрымалася цікавай і незвычайнай. Актыўныя ўдзельнікі былі ўзнагароджаны зборнікамі вершаў з подпісам пісьменніцы.

Настаўнік беларускай мовы і літаратуры С.А.Юрчанка

Папулярызацыя беларускай мовы

Калейдаскоп
верасень 2021

З нагоды юбілею

30 верасня 2021 года мы адзначылі **90-годдзе** з дня нараджэння славутага беларускага паэта **Ніла Гілевіча**. Ён быў апошнім, хто насіў званне Народнага паэта Беларусі.

У беларускамоўны чацвер для вучняў 5«А» класа была праведзена віртуальная экскурсія на радзіму паэта. Пяцікласнікі пазнаёміліся з мясцінамі, дзе прайшло дзяцінства паэта, а таксам паслухалі песні на словы Н.Гілевіча «Вы шуміце, бярозы…», «У бацькоўскім кутку».

Такія мерапрыемствы спрыяюць пашырэнню эрудыцыі школьнікаў і папулярызацыі беларускай мовы.

Настаўнік беларускай мовы і літаратуры А.А.Пышнюк

Юбілейныя даты

30 верасня 90 год з дня нараджэння Ніла Гілевіча

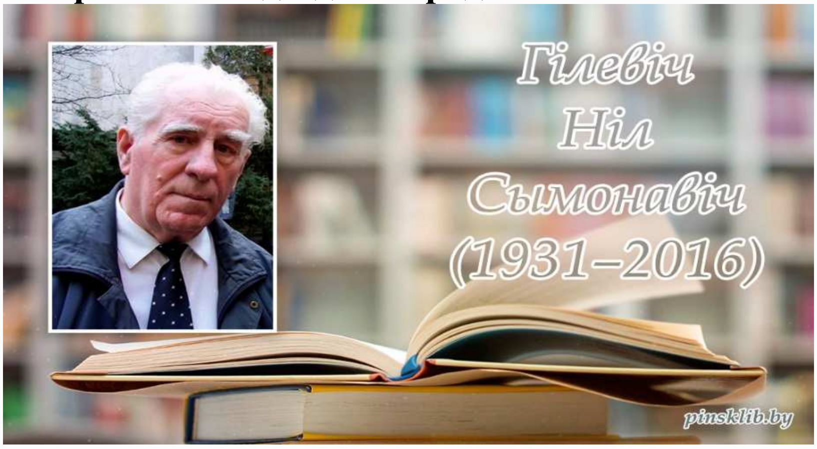

Гілевіч Ніл Сымонавіч (30 верасня 1931 г., в. Слабада Лагойскага раёна Мінскай вобласці – 29 сакавіка 2016 г., Мінск) – паэт, перакладчык, фалькларыст, літаратуразнавец, драматург, Народны паэт Беларусі (1991). Член СП Беларусі з 1954. Заслужаны дзеяч навукі Беларусі (1980). Кандыдат філалагічных навук (1963), прафесар (1978). Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1980; за кнігу паэзіі "У добрай згодзе" і перакладчыцкую дзейнасць). Брат М. Гіля.

Нарадзіўся 30 верасня 1931 г. у в. Слабада Лагойскага раёна Мінскай вобласці ў сялянскай сям'і, у якой было 10 дзяцей (двое з іх памерлі малымі). Бацька, Сямён Пятровіч, быў з беднякоў, рос сіратой. Пасля Кастрычніка стаў сельскім актывістам, уступіў у партыю, працяглы час знаходзіўся на нізавой савецкай рабоце. У час Вялікай Айчыннай вайны быў палітруком роты партызанскага атрада "Бальшавік" у Лагойскім раёне. Маці, Кацярына Мікалаеўна, працавала на гаспадарцы. Надзвычай каларытнай фігурай у радні Н. Гілевіча быў дзед па маці, Рулькевіч Мікалай Давыдавіч, слынны музыка, адмысловы садоўнік, кветкавод, заядлы галубятнік і варажбіт на картах.

У 1938 пачаў вучыцца ў Слабадской сямігадовай школе і да пачатку вайны скончыў тры класы. Пасля вызвалення пайшоў у пяты клас у суседнюю вёску Гайна. Адначасова з вучобай у школе працаваў калгасным паштальёнам (1945–47). Пасля заканчэння сямігодкі (1947) паступіў у Мінскае педагагічнае вучылішча, якое скончыў у 1951. Апошні год вучобы спалучаў з працай выкладчыка нямецкай мовы ў адной з мінскіх школ. Прага да ведаў неўзабаве прывяла Н. Гілевіча на філалагічны факультэт БДУ, дзе актыўна ўключыўся ў студэнцкае літаратурнае жыццё, плённа выступаў з вершамі ў перыядычным друку. Пасля заканчэння ўніверсітэта (1956) яму было прапанавана месца ў аспірантуры, якую ён скончыў у 1959. З 1960 —выкладчык кафедры беларускай літаратуры БДУ. На працягу 1957–63 гг. навуковыя заняткі спалучаў з працай літаратурнага кансультанта ў рэспубліканскай газеце "Звязда". З 1968 — дацэнт, з 1978 — прафесар. У 1976–90 — член прэзідыума, у 1980–89 — першы сакратар праўлення СП БССР. 1981 — сакратар СП СССР.

Юбілейныя даты

30 верасня 90 год з дня нараджэння Ніла Гілевіча

Галоўны рэдактар альманаха “Далягляды” (1975–1981). Член праўлення Усесаюзнага таварыства савецка-балгарскай дружбы (з 1987), старшыня Фонду славянскай пісьменнасці і славянскіх культур (з 1989), старшыня Таварыства беларускай мовы (з 1989; у 1990 — рэдактар яго бюлетэня “Наша слова”), старшыня таварыства “Беларусь — Балгарыя” (з 1991). З 1985 — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР (з 1990 — старшыня яго Пастаяннай камісіі па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны). Узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, Дружбы народаў, Ганаровымі граматамі Вярхоўных Саветаў БССР, УССР і Літ. ССР, медалямі. За перакладчыцкую дзейнасць і прапаганду балгарскай літаратуры ўрад Балгарыі ўзнагародзіў Н. Гілевіча ордэнам Кірыла і Мяфодзія 1-й ступені, урад Югаславіі — ордэнам Югаслаўскай зоркі са стужкай. У 1986 ён стаў лаўрэатам Міжнароднай прэміі імя Хрыста Боцева за рэвалюцыйную паэзію і публіцыстыку.

Пісаць вершы Н. Гілевіч пачаў у дзевяцігадовым узросце. У друку ўпершыню выступіў у 1946 — у часопісе “Бярозка” быў змешчаны яго верш “Яблынька”. Ён аўтар шматлікіх арыгінальных кніг паэзіі. Яго талент ярка раскрыўся ў розных паэтычных родах і жанрах. Ён з’яўляецца аўтарам рамана ў вершах “Родныя дзеці”, твора глыбока канцэптуальнага ў адчуванні складанасцей жыцця, а таксама першага ў беларускай паэзіі вянка санетаў (“Нарач”, 1964). Многія яго лірычныя вершы паклалі на музыку беларускія кампазітары М. Алданаў, А. Багатыроў, Ул. Буднік, Я. Глебаў, Э. Зарыцкі, Л. Захлеўны, Я. Кузняцоў, І. Лучанок, М. Пятрэнка, Э. Ханок, Д. Смольскі, К. Цесакоў, Я. Цікоцкі, М. Чуркін і інш. Напісаў некалькі зборнікаў вершаў і паэм для дзяцей (“Сцяжок на мачце”, “Сіні домік, сіні дом”, “Зялёны востраў”, “Дождж-грыбасей”, “Загадкі” і інш.). Аўтар зборніка п’ес “Начлег на буслянцы”.

Актыўна выступаў у абарону нацыянальнай культуры, роднай мовы. Шырокай вядомасцю карыстаюцца пераклады Н. Гілевіча з многіх славянскіх моў, асабліва з балгарскай і славенскай (у яго перакладзе выйшла некалькі анталагічных зборнікаў).

Памёр Ніл Сымонавіч Гілевіч 29 сакавіка 2016 г. у Мінску. Пахаваны на Кальварыйскіх могілках побач з магілай жонкі.

Літаратурная старонка

Калейдаскоп
верасень 2021

Чарадзейны верасень

Вось і лета сышло,
Адспявалі калоссі,
Цяжка нам заўважаць,
Як з’яўляецца восень.
Непрыкметна зусім –
Прыплыве павуцінкай,
Гляне жоўтым лістком
з-пад зялёнай хусцінкі.
Усплыве туманом
Над рачулкаю соннай,
Устрывожыць дымком
З пахам бульбы пячонай.
Зачаруе агнём
Маладзенькай рабіны,
На адлёце крылом
Памахае бусліным.
А пасля,
А пасля
Ліст апошні сарвецца...
Ды не знаю, чаму
Ты мне, восень, па сэрцу!
П. Броўка

Шасцяць пад нагамі мох і сівец, гараць сіняватыя агеньчыкі верасу на пасецы, над імі бзумкаюць-лётаюць пчолы...

Верасень. Ён мае мудрагелісты нораў, здатны на розныя выдумкі і дзівосы. Гэты месяц адлюстроўвае і лета, і восень. Усе колеры і адценні падабаюцца нам: і аксаміт, і парча, і золата, і яхант, і бурштын.

Цікава ведаць

Яшчэ з старажытных часоў людзі запаміналі, што адбываецца навокал. Яны вылучалі знакі лёсу, якія называлі прыметамі і забабонамі . Дзякуючы гэтаму яны планавалі сваю дзейнасць і выбудоўвалі жыццё. Сёння ў нас ёсць магчымасць карыстацца назапашанымі ведамі, каб даведацца пра падзеі будучыні.

Народныя прыкметы на верасень

Калі ўважліва глядзець на падказкі прыроды, то можна даведацца якое надвор'е будзе ў хуткім часе і шмат іншай цікавай інфармацыі:

1. Калі ўраджай рабіны багаты, значыць, восенню будзе ісці моцны дождж і наадварот.
2. Вялікі ўраджай грыбоў прадвесціць цёплую зіму без снегу.
3. Назойлівыя мухі сведчаць аб тым, што зіма будзе доўгай.
4. У пачатку восені вы бачыце вялікія і высокія мурашнікі, значыць, варта чакаць зіму з моцнымі маразамі і снегам.
5. На раслінах захоўваецца шмат павуціны, значыць, цёплае надвор'е застанецца яшчэ надоўга.
6. Вялікая колькасць жалудоў - гэта прымета верасня, якая прадказвае суровую зіму, а яшчэ перад Калядамі варта чакаць снегу.
7. Бачыць, як журавы ляцяць высока і «перагаворваюцца», значыць, восень будзе цёплай.
8. Часты гром у верасні - восень будзе доўгай і цёплай.
9. Калі ўвосень будзе доўгі час захоўвацца сухое і цёплае надвор'е, значыць, зіма будзе позняй.
10. Бачыць, як птушка Хахлоў, значыць, зіма будзе халодная. Таксама пра гэта будуць сведчыць птушкі, якія сталі разам ляцець на поўдзень.
11. Пры пералёце птушкі лунаюць высока ў небе, значыць, зімой будзе шмат снегу, і наадварот.
12. Калі на бярозах лісце пачалі жоўкнуць знізу, значыць, вясна будзе позняй.
13. Калі з вішні лісце пачалі ападаць позна, значыць, зіма будзе вільготнай і цёплай. Пра гэта таксама сведчыць тонкі мех ў жывёл.

Цікава ведаць

Калейдаскоп
верасень 2021

Значэнне лікаў

У міфапаэтычнай сістэме беларусаў ёсць некалькі лікаў, якія маюць асаблівае значэнне.

Лік «1» – адзін сын – не сын, а калека; адзін Бог, ды не адна вера; адзін, як месячык на небе; першы сноп; першая баразна.

Лік «2» сімвалізуе ідэю сіметрыі: неба і зямля, дзень і ноч, мужчына і жанчына, 2 браты ў казках.

Лік «3» – 3 каралі, 3 сястры, 3 царэўны, 3 браты. Святая Тройца, тры разы паўтараюцца абрадавыя дзеянні.

Лік «4» – 4 пары года, 4 бакі свету, 4 вуглы. Лік «4» адлюстроўвае ідэю завершанасці, цэласнасці.

Лік «7» – за 7 дзён Бог стварыў Сусвет, Хрыстос накарміў галодных сям'ю хлябамі; у тыдні 7 дзён, вясёлку складаюць 7 колераў; у сузор'і Вялікай Мядзведзіцы (Воз) 7 зорак; пантэон славянскіх багоў з 7 ідалаў у Кіеве на беразе Дняпра; 7 тыдняў посту перад Вялікаднем, 7 тыдныў ад Вялікадня да Сёмухі; для выпечкі каравая – з сямі крыніц вада, сямі двароў мука, сямі гаспадынь соль, сямі курэй яйкі; 7 цудаў свету. Лік «9» – 9 вечароў маладой перад вяселлем, 9 вугольчыкаў з печы, 9 сыноў-асілкаў, Радаўніца на 9-ы дзень пасля Вялікадня.

Лік «12» – 12 месяцаў, дзень і ноч па 12 гадзін, цмок з 12 галовамі, 12 сыноў (дружыннікаў, разбойнікаў, старцаў), 12 сыноў вялікага князя ВКЛ Альгерда, тузін – 12 адзінак.

Лік «13» – на Тайнай вячэры Хрыста было 13 асоб. Хрысціяне ў некаторых краінах Еўропы не садзяць за стол 13 гасцей, нешчаслівы лік.

Лік «30» – 30 дзён у месяцы, У XIII стагоддзі ў Полацку пры адсутнасці князя кіравала рада з 30 старэйшынаў.

Лік «40» – 40 саракоў, 40 велікамучанікаў, прысвятак Саракі, абрад Сарачыны, 40 фунтаў у пудзе, сараканожка.

Рэдкалегія:
Аліева Анастасія (9в),
Кузьміна Кацярына (9в),
Прасаловіч Юлія (9в),
Сарокіна Вікторыя (9в),
Федарэнка Вікторыя (9в).
Рэдактар Юрчанка С. А.